

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОЇ РАДИ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА УСРР В 1920-Х РОКАХ

Дудченко О. С., к.ю.н., доц.

кафедра політології, права та філософії, НДУ ім. М. Гоголя

Відповідно до Конституції УСРР 1919 р. центральними органами державної влади проголошувалися Всеукраїнський з'їзд рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів; Всеукраїнський центральний виконавчий комітет рад (*далі* – ВУЦВК); Рада народних комісарів УСРР (*далі* – РНК УСРР) [1, с. 7–9].

Для управління галузями народного господарства в радянській Україні Тимчасовим робітничо-селянським урядом 29 січня 1919 р. було утворено Раду народного господарства УСРР, яку в серпні 1919 р. було ліквідовано, а в кінці 1919 р. – відновлено під назвою «Українське промислове бюро», яке постановою ВУЦВК від 01 грудня 1920 р. реорганізовано в Українську Раду народного господарства [2, с. 524]. Постановою ВУЦВК «Про конструювання Ради Народних Комісарів» від 14 березня 1919 р. закріплювався склад РНК УСРР та система народних комісаріатів, зокрема, серед переліку наркоматів вказувалася і Рада народного господарства УСРР [3]. Крім того, зазначеною постановою у випадках відсутності народного комісара право вирішального голосу надавалося його заступникам. Постановою ЦВК «Про затвердження особистого складу Ради Народних Комісарів» від 14 березня 1919 р. затверджувався персональний склад РНК УСРР [4; 5].

Постановою ВУЦВК від 20 вересня 1923 р. Українську Раду народного господарства перейменовано в Вищу раду народного господарства УСРР (*далі* – ВРНУ УСРР), що одночасно була народним комісаріатом УСРР і органом Вищої ради народного господарства СРСР.

Конституція СРСР 1924 р. закріпила систему органів державної влади та управління, їх структуру та повноваження. Конституції союзних республік, прийняті після Конституції СРСР 1924 р., в основному відтворювали відповідні статті союзної Конституції, які стосувалися правового статусу органів державної влади. Відповідно до Конституції УСРР 1929 р. безпосереднє керівництво окремими галузями державного управління республіки покладалося на народні комісаріати, зокрема, внутрішніх справ; юстиції; земельних справ; фінансів; торгівлі; праці; освіти; охорони здоров'я; соціального забезпечення; робітничо-селянської інспекції; Вищу раду народного господарства та Центральне статистичне управління [6, с. 260].

Рада народних комісарів УСРР приділяла багато уваги діяльності Вищій раді народного господарства УСРР, на яку було покладено керівництво всіма галузями республіканської і місцевої промисловості. Відповідно до постанови ЦВК СРСР «Про Загальне положення про народні комісаріати Союзу РСР» від 12 листопада 1923 р. та постанови ВУЦВК «Про Загальне положення про народні комісаріати УСРР» від 12 жовтня 1924 р. ВУЦВК 03 квітня 1929 р. ухвалив перше положення про Вищу раду народного господарства УСРР [7].

Відповідно до ст. 1 постанови ВУЦВК «Устава про Вищу Раду Народного Господарства УСРР» від 03 квітня 1929 р. № 84 ВРНГ УСРР «відає у межах наданих їй повноважень плануванням, регулюванням, наглядом та загальним керівництвом всіма видами промисловості УСРР, допомогою її розвитку і провадженням відповідних заходів, керівництвом всіма місцевими органами, що відають промисловістю, безпосереднім керівництвом підурядними Вищій Раді Народного Господарства УСРР установами і підприємствами та організацією нових державних підприємств (трестів, синдикатів, промислових акційних товариств, торгів)» [7, с. 427].

Згідно із вищезазначеним положенням про ВРНГ очолював її голова, при якому була президія у складі двох заступників голови і членів президії, число яких визначалось Радою народних комісарів УСРР. Права та обов'язки голови ВРНГ УСРР, його заступників та членів президії, а також порядок їх призначення та звільнення з посади регламентувалися Загальним положенням про народні комісаріати УСРР, затвердженим постановою ВУЦВК від 12 жовтня 1924 р.

Для розгляду найважливіших питань скликався пленум ВРНГ УСРР, до складу якого входили голова ВРНГ УСРР, його заступники, члени президії і окремі відповідальні працівники ВРНГ, представники трестів, місцевих органів ВРНГ та інших установ за списком, який затверджувався Раднаркомом УСРР. ВРНГ УСРР складалася з 15 відділів, які охоплювали всі основні галузі промисловості, технічно-будівельного комітету, Головної палати мір і ваги, комітетів з деяких галузей промисловості і комісій з окремих питань, положення про які затверджувались ВРНГ [8, с. 343].

Кім того, Вища рада народного господарства УСРР була наділена широкими повноваженнями в галузі адміністративно-фінансового, планово-економічного і науково-технічного управління. До її компетенції входили питання загальної організації і управління промисловістю, розроблення заходів до розвитку місцевої, кооперативної і кустарної промисловості, регулювання фінансово-торговельної діяльності республіканської промисловості. До відання ВРНГ УСРР належало також складання річних і перспективних планів з окремих галузей промисловості, облік виконання планів тощо [8, с. 344].

У 1932 р., у зв'язку з посиленням галузевого принципу побудови управління народним господарством, ВРНГ УСРР припинила свою діяльність.

Список використаних джерел:

1. Конституція Української Соціалістическої Республіки (Основной Закон). – К. : Всеукраїнське видавництво при В.Ц.И.К. Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов, 1919. – 15 с.
2. Енциклопедія історії України: Т. 1: А–В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2003. – 688 с.
3. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 5.
4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 6.
5. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 9. – Арк. 1 зв.–2.
6. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х т.: навч. посіб для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і доп.: Том 2: Лютий 1917 р. 1996 р. / Уклад.: В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – 728 с.
7. Збірник законів та розпоряджень Робітничо-селянського уряду України. – 1929 р. – № 11. – Відділ перший. 03 травня 1929 р. – Ст. 84. – С. 427–439.
8. Історія держави і права Української РСР (1917–1960 рр.) / Академія наук Української РСР (Київ), Сектор держави і права АН УРСР; ред. кол.: акад. АН УРСР В. М. Корецький (голова); к. ю. н. Б.М. Бабій, І.М. Разнатовський, А. П. Таранов, к. і. н. В. М. Терлецький. – К. : Вид-во Академії наук Української РСР, 1961. – 730 с.